Language consultations: electronic database

http://www.valodaskonsultacijas.lv/en/questions/1063

Question

Ko nozīmē vārds *savpatns* teikumā *Gleznotāja Latvijas mākslā radījusi .. **savpatnu** krāsu tonalitāti un filozofisko pārdomu tēmu loku*?

Answer

Vārda *savpatns* nozīme ir ‘savdabīgs, īpatnējs, specifisks, unikāls’.

Vārds *savpatns* periodikā atrodams no pagājušā gadsimta 70. gadiem. Pirmie pieminējumi liek domāt, ka šo vārdu sācis lietot Imants Ziedonis (tas atrodams darbā „Kurzemīte”). Pēcāk atrodami arī raksti, kuros minēta šī vārda nozīme, piemēram, Vairas Vīķes-Freibergas svētku uzrunā Latvijai 80. gadadienā:

> *Latvijas institūtam ir uzticēts organizēt un pasūtināt pētījumus, lai noteiktu Latvijas savpatnās, resp., vienreizējās (unikālās) vērtības salīdzinājumā ar citām valstīm un lai tās formulētu ārvalstniekiem saprotamā un saistošā veidā.* (Montreālas Latviešu Biedrības Ziņotājs)

Rakstā „Mums jāsauc pašiem sevi vārdā. Divdesmit divas sarunas ar Latvijas Kultūras fonda priekšsēdētāju dzejnieku Imantu Ziedoni” sarunā ar Annu Rātu Ziedonis arī atbild, ko viņš dēvē par savpatnību:

> *Anna Rāta: Es vismazāk no jūsu spalvas gaidīju tādus vārdus kā integrācija un identitāte. Vārdnīcā ir rakstīts – tāpatība. Kas tad tā latviskā tāpatība būtu? Varbūt var teikt savdabība. Latviešiem ir savdabīgas kultūras vērtības, kādu nav citiem.*
> *Imants Ziedonis: Domāju, ka tā ir savpatnība.*
> *[..]*
> *Imants Ziedonis: Kas mūsu latviešu valodā jums kā valodniecei liekas vissavpatīgākie momenti, kuru citās valodās nav?*
> *Anna Rāta: Es jau teicu – Jelgava, Daugava. Tur ir daktils. Tā jau ir mūzika. Latviešu valoda ir muzikāla.*

20. gadsimta 90. gados arī iznākusi sešu grāmatu sērija „Savpatna vērtība Latvijā”, kuras galvenais redaktors arīdzan ir Imants Ziedonis. Sērijas pirmās grāmatas „Rīgas priede” ievadā viņš raksta:

> „Šī ir mazu grāmatiņu sērija par savdabīgajām latviešu kultūras vērtībām. Katra tā ir veltīta kādam vienam kultūras fenomenam, lietai, mantai vai tautas dzīves principam. Varētu teikt, ka tās ir

mūsu savpatnās „pazīšanās zīmes", ar kurām mēs „šķērsojam apvārsni" un kļūstam ieraugāmi pasaules tautu kopībā. Dabas vienotais modelis paģēr mazo struktūru daudzveidību, jo tikai mazo vienību daudzveidība un iespējami dažādāks daudzums nodrošina lielajai vienībai (lasi – tautu kopībai) „materiāla pretestības" spējas. To var saukt arī par sērkociņu kastītes nesalaužamības principu. Šīs mazās grāmatiņas izcels dažu labu kultūras brīnumu no latvisko vērtību krātuves."

Vārds nav lietots bieži, Nacionālajā korpusu kolekcijā tas minēts tikai astoņas reizes, tīmeklī ar šo vārdu atrodami vēl daži piemēri:

Viņa materiāls bijis ~500 no latv. folkloras krātuves līdzņemtie melodiju noraksti, kā arī pēckara Rīgā izdotās Emiļa Melngaiļa krājuma publikācijas. Uz to pamata tapuši priekšlasījumi un pētījumi, aranžējumi balsij un klav., savpatns mūz. stils. (Literatura.lv)

Izņēmums Latvijas mūzikā, kuram līdzīgu neatrast. Vienmēr nedaudz ārpus visa esošs, savpatns, noteikts un reizēm pat skarbs savās dziesmās un mērķtiecībā, bet tajā pašā laikā saviem mazbērniem mīļš un sirsnīgs vectētiņš ar veselīgu humora izjūtu. (Austrasbiedriba.lv)

Sāremā ir kļuvusi par tūristu apmeklētu vietu, jo tai ir savpatns, neatkārtojams šarms, kuru, iespējams, reizēm pat neizprast līdz galam. (Nra.lv)

Kā rāda skaidrojumi rakstos un piemēri, vārda *savpatns* nozīme ir 'raksturīgs tikai konkrētajam subjektam, kas to atšķir no citiem', arī 'savdabīgs, īpatnējs, specifisks, unikāls'.

Sources

Periodika. *Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka.*

Ziedonis, I. *Rīgas priede = Die Rigakiefer.* Red. I. Jansone, A. Timuška.. Rīga : Latvijas Zinātnes un dialoga centrs, 1995.

Zilgalve, E., Pūtele, I., Pēča, K. Valodas konsultācijas. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi.* Populārzinātnisku rakstu krājums. Nr. 20. Atb. red. V. Šaudiņa. Rīga : Latviešu valodas aģentūra, 2025, 237.–238. lpp.

© Latviešu valodas aģentūra, 2017